

А. Р. Чанишевакандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРЕДИТОРСЬКІ ОБОВ'ЯЗКИ В СТРУКТУРІ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ВІДНОСИН

У статті уточнюються теоретичні положення про правову природу кредиторських обов'язків і визначається їх місце в структурі зобов'язальних відносин, правового режиму. Формулюються наукові положення, які можуть бути використані в правотворчості, судовій практиці, договірній роботі.

Ключові слова: зобов'язання, зобов'язальні відносини, кредитор, кредиторські обов'язки.

Постановка проблеми. Кредиторські обов'язки є дуже поширеним цивільно-правовим явищем. Відтак їх чітке розуміння й визначення їх місця в структурі зобов'язальних відносин має теоретичне значення, впливає на правотворчість і правозастосування, а в кінцевому підсумку позначається на цивільному обороті. Учасники цивільних відносин повинні знати правовий режим кредиторських обов'язків і враховувати його під час вибору варіантів поведінки в процесі цивільного обігу, зокрема в процесі укладення, зміни договорів і виконання зобов'язань. Між тим, цивільне законодавство не дає чітких відповідей на запитання, що стосуються кредиторських обов'язків. У науці цивільного права думки про природу кредиторських обов'язків різняться максимально: їх можна в системі координат розмістити від нуля до безкінечності. Нуль – це визнання кредиторських обов'язків повноцінними цивільно-правовими обов'язками, що входять до змісту зобов'язань. Безкінечність – це заперечення юридичного характеру кредиторських обов'язків. За таких умов дослідження проблеми кредиторських обов'язків має бути визнане актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До проблеми кредиторських обов'язків зверталися М.М. Агарков, І.Б. Новицький, В.С. Толстой, О.Н. Садіков, А.В. Власова, В.В. Кулаков, В.А. Белов, Н.Ю. Голубева, О.П. Печений.

Метою статті є уточнення теоретичного положення щодо правової природи кредиторських обов'язків і визначення їх місця в структурі зобов'язальних відносин, правового режиму, формулювання наукових положень, які могли б бути

використані в правотворчості, судовій практиці, договірній роботі.

Виклад основного матеріалу. М.М. Агарков констатує, що в англійському праві обов'язок кредитора здійснити дії, необхідні для того, щоб боржник міг виконати зобов'язання, вважається обов'язком у власному значенні цього слова [1, с. 269–270]. Є докази того, що сам М.М. Агарков стосовно сучасного йому радянського цивільного законодавства визнавав існування кредиторських обов'язків як повноцінних цивільно-правових обов'язків. Так, він писав: «Радянське цивільне право ... виходить із того, що прийняття виконання, запропонованого боржником, є обов'язком кредитора» [1, с. 271]; «... ст. 122 (ЦК РРФСР 1922 року – А. Ч.) розглядає прийняття кредитором виконання як виконання покладеного на нього стосовно боржника обов'язку» [1, с. 271–272].

Ця думка була підтримана в науці: «У зобов'язаннях між соціалістичними організаціями, спрямованих на виконання планових завдань, обидві сторони – боржник і кредитор – рівною мірою зобов'язані кожен зі свого боку виконати всі дії, необхідні для того, щоб це зобов'язання було виконане. Тут цей обов'язок кожної сторони є не тільки обов'язком її щодо іншої сторони, а насамперед обов'язком перед радянською державою» [2, с. 270]. Варто підкреслити, що сторони рівною мірою зобов'язані вчинити необхідні дії, до того ж зобов'язані не тільки перед державою (публічно-правовий аспект), а й одна перед іншою (приватноправовий аспект). Отже, автори виходять із однакового правового режиму обов'язків боржника і кредиторських обов'язків.

В.А. Белов не став заперечувати проти викладеного розуміння кредиторських обов'язків, пояснюючи його особливостями соціалістичного періоду [3, с. 80]. Однак його твердження про те, що кредиторський обов'язок існував як публічно-правовий, суперечить наведеним цитатам. Сам же В.А. Белов стосовно чинного цивільного законодавства РФ сформулював протилежну теоретичну концепцію, згідно з якою кредиторські обов'язки взагалі не є юридичними. Навіть стосовно випадку, коли закон прямо покладає на покупця кредиторський обов'язок прийняти куплену річ, науковець стверджує, що «суворий і категоричний характер подібного рішення – нав'язати товар, незважаючи на небажання кредитора прийняти його, – компенсується практичною його нездійсненністю» [3, с. 80]. Далі автор наводить для прикладу питання про те, чи можна й чи потрібно примусити боржника прийняти 600 т енергетичного вугілля. Хотілося б поставити те саме запитання стосовно обов'язку продавця як боржника передати (поставити) ті самі 600 т енергетичного вугілля. Чи можна та чи потрібно примусити продавця це зробити? Це зробити ще складніше, ніж примусити покупця прийняти те саме вугілля. І доцільність цього примушення продавця (постачальника) такою ж мірою є сумнівною, як і доцільність примушення покупця прийняти той самий товар. Отже, різниці в частині можливості й необхідності примушення продавця до виконання обов'язку передати товар і покупця до виконання обов'язку прийняти товар немає.

Відчуваючи непереконливість своєї аргументації, В.А. Белов в іншому місці вказує на те, що виконання кредиторського обов'язку не спрямовується на охорону «самостійного інтересу» боржника [3, с. 168]. Із цього приводу варто зауважити, що є численні допоміжні обов'язки кредитора, які не спрямовані на захист «самостійного інтересу» боржника. Якщо всі вони будуть визнані кредиторськими, то, маючи на увазі неюридичний, на думку В.А. Белова, характер кредиторських обов'язків, можна вже говорити про деюридизацію зобов'язальних відносин. Утім В.А. Белов фактично це й робить, коли він зараховує до кредиторських обов'язки замовника за договором підяду, в тому числі будівельного, сприяти підрядникові, надати йому матеріали, обладнання, технічну документацію, річ, що підлягає переробці, земельну ділянку, будівлі і споруди, здійснювати транспортування вантажів на адресу підрядника, тимчасове

підведення мереж енергопостачання, водопостачання, надання підрядникові інших послуг [3, с. 410–412]. Цікаво, що при цьому подібні обов'язки підрядника В.А. Белов вважає обов'язками боржника. Називає В.А. Белов й інші «кредиторські обов'язки» [3, с. 417–622]. До речі, ідею «деюридизації» він проводить і в інший спосіб, наприклад, називаючи допоміжний обов'язок покупця залучити продавця до участі у справі про вилучення товару за позовом третьої особи обов'язком не в юридичному сенсі, а в сенсі розумної поведінки [3, с. 629]. Видається, що такі обов'язки є юридичними, про що мова буде йти в статті нижче.

Думка про неюридичний характер кредиторських обов'язків була підтримана В.В. Кулаковим, який також став виокремлювати кредиторські обов'язки [6]. Щоправда, він підтримував позицію М.М. Агаркова та С.В. Сарбаша в крайньому обмеженні кола кредиторських обов'язків (за М.М. Агарковим, це тільки дії щодо прийняття виконання, а С.В. Сарбаш додає до них ще деякі дії, безпосередньо пов'язані з прийняттям виконання).

Більш м'який варіант заперечення цивільно-правового значення кредиторських обов'язків представила А.В. Власова, яка запропонувала визнати дії кредитора з прийняття запропонованого боржником належного виконання засобом здійснення суб'єктивного права [4, с. 44]. Так само розуміє кредиторські обов'язки й О.П. Печений, який стверджує, що на кредитора не можуть покладатись обов'язки [5, с. 12]. Тут уже наявне якесь непорозуміння. Кредитор – це не особа – учасник цивільних відносин, сторона зобов'язання. Це – функція. Функція кредитора, дійсно, не сумісна з обов'язками. Але якщо словом «кредитор», хоч це й неточно, позначають особу – учасника цивільних відносин, суб'єкта, котрий підписав договір, то покладення на цю особу, яка була не дуже вдало позначена в законі кредитором, обов'язків є нормальним явищем. О.П. Печений, як і А.В. Власова, називає кредиторські обов'язки певною умовою, необхідною для виконання боржником своїх обов'язків [5, с. 12]. Щодо цього варто зауважити, що виконання підрядником роботи за договором підяду також є засобом здійснення суб'єктивного права на отримання передбаченої договором підяду оплати. А загалом заперечення цивільно-правового значення кредиторських обов'язків є неприйнятним, оскільки підриває правові основи цивільного

обігу. Теоретично ідея неюридичного характеру кредиторських обов'язків нічого конструктивного не дає. *De lege lata* вона суперечить закону, а *de lege ferenda* вона не несе нічого позитивного.

А сутність кредиторських обов'язків полягає в тому, що вони є звичайними обов'язками звичайного боржника. Кредиторські обов'язки як термін з'явилися тому, що якимось треба було позначити обов'язки не кредитора у власному значенні цього слова, а сторони, яка протистоїть боржникові, який прагне виконати свій обов'язок у зобов'язанні. Це твердження може бути наглядно підкріплене аналізом ст. ст. 948 і 949 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України. Обов'язки боржника і кредиторські обов'язки зазвичай розрізняються без будь-якого аналізу (уже на рівні інтуїції). Цього не можна сказати про обов'язок зберігача повернути річ поклажедавцеві (ст. 949 ЦК України) й обов'язок поклажедавця забрати річ у зберігача після закінчення строку зберігання (ст. 948 ЦК України). Тут інтуїтивно розмежувати обов'язки боржника і кредиторські обов'язки складно. Потрібний логічний аналіз. Істотним при цьому є те, що законодавець спочатку встановлює зазначений обов'язок поклажедавця, а потім – зазначений обов'язок зберігача. Логіка викладення нормативного матеріалу повинна бути такою, що спочатку викладаються основні (головні) положення, які поширюються на основні зобов'язання, а потім – допоміжні положення, що поширюються на допоміжні зобов'язання, а не навпаки. Виходячи із цієї логіки, обов'язок поклажедавця, передбачений ст. 948 ЦК України, має бути визнаний основним, тобто обов'язком боржника, а обов'язок зберігача – допоміжним, обов'язком кредиторським. Проте цей висновок, який ґрунтується на послідовності викладення нормативного матеріалу в ЦК України, суперечить як сутності речей, так і самому ЦК. Сутність речей полягає в тому, що зберігач надає послугу поклажедавцеві так само, як підрядник виконує роботу на замовлення замовника, а продавець передає товар покупцеві. Тому й повернення речі поклажедавцеві є обов'язком зберігача як боржника: повернення речі – це остання дія зберігача, яку він повинен здійснити на виконання своїх обов'язків у зобов'язальних відносинах щодо зберігання. Сутність зберігання більше полягає в поверненні речі зберігачем поклажедавцеві, ніж в обов'язку поклажедавця забрати річ після закінчення строку зберігання, бо у зберіганні немає сенсу, якщо в кінцевому підсумку

зберігач не поверне річ поклажедавцеві. Із цієї сутністю речей погоджується й законодавець, коли він у ст. 936 ЦК України під час формулювання визначення договору зберігання вказує на обов'язок зберігача повернути річ поклажедавцеві й не вказує на обов'язок поклажедавця забрати річ після закінчення строку зберігання.

Хоч тут і була здійснена спроба розмежувати обов'язки боржника і кредиторські обов'язки, все ж нескладно помітити, що це розмежування не має істотного значення. Та й законодавець, фактично визнавши в ст. 936 ЦК України обов'язок зберігача повернути річ поклажедавцеві обов'язком боржника, надалі став нехтувати цим і поставив у ст. 948 ЦК України кредиторський обов'язок поклажедавця попереду обов'язку зберігача повернути річ поклажедавцеві.

Подібну ситуацію ми зустрічаємо при кваліфікації обов'язку наймодавця (орендодавця) прийняти річ – предмет найму – від наймача (орендаря) зі спливом строку, на який річ була надана останньому в користування. В.В. Кулаков порівнює цей обов'язок наймодавця з обов'язком покупця прийняти товар. Другий із них – це юридичний обов'язок покупця як боржника, оскільки за його невиконання встановлена чітка санкція. А перший – це кредиторський обов'язок, оскільки його порушення не тягне застосування спеціально встановленої санкції [6, с. 111]. Складно зрозуміти, яку специфіку може мати обов'язок, порушення якого тягне застосування спеціальної санкції, порівняно з обов'язком, порушення якого тягне застосування загальної відповідальності у вигляді відшкодування збитків. Тому видається необхідним дещо більш детально проаналізувати ті законодавчі положення, в яких побічно чи прямо йдеться про кредиторські обов'язки.

Насамперед звертає на себе увагу нелогічність терміна «кредиторські обов'язки». Цю нелогічність законодавець, мабуть, помітив, інакше він би не уникав його використання. Він зупинився на терміні «прострочення кредитора». І в цій частині він зумів надати законодавчим положенням (ч. ч. 1, 2 ст. 613 ЦК України) задовільної форми і правової визначеності. Але в ч. 3 ст. 613 ЦК України, де йдеться про відшкодування збитків, завданих боржнику простроченням кредитора, законодавець хоч і виявив віртуозну правотворчу техніку, але, як видається, зі своїм завданням не впорався. Надто складно було в доступній лінгвістичній формі

встановити належну визначену правову норму, уникаючи разом із тим того, щоб називати речі своїми іменами.

Частина 3 ст. 613 ЦК України встановлює умови, за яких боржник не має права на відшкодування збитків, завданих простроченням кредитора. Отже, за загальним правилом, боржник має право на відшкодування таких збитків, а кредитор – зобов'язаний відшкодувати збитки, про які йдеться. Таке впливає з контексту цього законодавчого положення. Це положення фактично прирівнює правовий режим кредиторських обов'язків до правового режиму обов'язків боржника, бо має на увазі застосування якогось загального положення про відшкодування збитків, а іншого загального положення, яке передбачало б відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання, крім ч. 1 ст. 623 ЦК України, що стосується відшкодування збитків боржником кредиторів, немає. Тож виходить, що законодавець визнає можливість поширення ч. 1 ст. 623 ЦК України на випадки, коли збитки завдані боржнику внаслідок прострочення кредитора. Але ж якщо законодавець здійснює таке прирівнювання, то треба було в ч. 3 ст. 613 ЦК України не встановлювати спеціальне правило, а зазначити те, що прострочення кредитора тягне застосування загальних правил про наслідки порушення зобов'язання, тобто і правила про відшкодування збитків (ч. 1 ст. 623 ЦК України), і правила про вину (ст. 614 ЦК України), і правила про покладення виконання на іншу особу (ст. 528 ЦК України), і численних інших правил. Немає будь-яких юридичних чи фактичних перешкод і для встановлення договором неустойки за порушення кредиторських обов'язків.

Прирівнюючи правовий режим кредиторських обов'язків до обов'язків боржника, необхідно разом із тим визначити місце кредиторських обов'язків у структурі зобов'язальних відносин. М.М. Агарков звернув увагу на своєрідність місця, яке посідає обов'язок кредитора в структурі зобов'язальних відносин [1, с. 275]. Він також писав, що цей обов'язок входить до змісту допоміжного стосовно основного зобов'язання відношення [1, с. 277]. Це відношення М.М. Агарков в іншому місці називає «допоміжним (стосовно основного) зобов'язанням» [1, с. 272]. Він також писав про те, що такі допоміжні зобов'язання покликані лише створити для боржника такі умови, за яких він зможе виконати зобов'язання без додаткових обтяжень,

витрат та інших збитків [1, с. 276]. Із цими думками варто погодитись.

Отже, існують допоміжні зобов'язання щодо прийняття кредитором виконання основного зобов'язання, що здійснюється боржником. У цьому допоміжному зобов'язанні особа, яка є кредитором в основному зобов'язанні, виконує функції боржника. Протистоїть йому як кредитор у цьому допоміжному зобов'язанні особа, яка є боржником в основному зобов'язанні. Звичайно, допоміжні зобов'язання, про які йдеться, ускладнюють структуру зобов'язальних відносин. Але ж вони реально існують. Так, вони менш помітні як цивільно-правове явище, бо кредитор за основним зобов'язанням сам зацікавлений у тому, щоб боржник за основним зобов'язанням не мав будь-яких перешкод під час виконання своїх обов'язків в основному зобов'язанні. Але інколи в кредитора за основним зобов'язанням виникає інший інтерес. Покупець за договором купівлі-продажу до моменту передання товару може втратити інтерес в отриманні товару і свідомо розраховувати на те, що продавець не буде наполягати на прийнятті товару покупцем. Покупець, маючи на увазі, що договором не встановлена неустойка за прострочення прийняття товару, може свідомо затримати термін прийняття товару, оскільки він зобов'язаний оплатити товар після його прийняття (ч. 1 ст. 692 ЦК України). Отже, затримка прийняття товару, відповідно, відстрочує оплату товарів. У таких випадках допоміжні зобов'язання щодо прийняття виконання стають актуальними, немає будь-яких причин, які перешкождали б застосуванню в таких випадках наслідків порушення зобов'язань, що встановлені главою 51 ЦК України.

Дії кредитора в основному зобов'язанні щодо прийняття виконання можуть бути елементарно простими, а можуть бути досить складними. Останнє пов'язано зокрема з тим, що, за загальним правилом п. 5 ч. 1 ст. 532 ЦК України, місцем виконання зобов'язань визнається місце проживання (місце знаходження) боржника. Подібно до цього місцем виконання зобов'язань про передання товару в п. 3 ч. 1 ст. 532 ЦК України визнано місце виготовлення або зберігання майна.

Кредитор за основним зобов'язанням, будучи боржником у додатковому зобов'язанні щодо прийняття виконання основного зобов'язання, за логікою речей, несе обов'язок підтвердити прийняття виконання. Але ст. 545 ЦК

України встановлює правила про підтвердження виконання, які погано враховують наявну реальність. Як загальне правило, на кредитора покладається обов'язок, прийнявши виконання, видати боржникові розписку. Але ж видача розписок стала архаїзмом, бо прийняття товару підтверджується підписом уповноваженої особи на накладній, прийняття вантажу – підписом на відповідному транспортному документі тощо. Тому чинна ст. 545 ЦК України має бути оцінена як така, що вносить невизначеність у додаткові зобов'язання щодо прийняття виконання основних зобов'язань.

Допоміжні зобов'язання щодо прийняття виконання основних зобов'язань потрібно відрізнити від інших допоміжних зобов'язань. Привід для змішування допоміжних зобов'язань щодо прийняття виконання основних зобов'язань дає ст. 613 ЦК України. Згідно із цією статтею, порушенням допоміжного зобов'язання щодо прийняття виконання основного зобов'язання є відмова прийняти належне виконання. Якщо слова «відмовився прийняти належне виконання» замінити словами «не здійснив дії щодо прийняття належного виконання», то в цій частині ст. 613 ЦК України набуває ознаки формальної визначеності. Формально визначеним є й посилання в ч. 1 ст. 613 ЦК України на ч. 4 ст. 545 ЦК України, а невизначеність тут виникає тільки у зв'язку з недоліками ст. 545 ЦК України, які вище вже зазначалися. Що стосується вказівки в ч. 1 ст. 613 ЦК України на те, що прострочення кредитора має місце у випадках, коли він «не вчинив дій, що встановлені договором, актами цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких боржник не міг виконати свого обов'язку», то ця вказівка стала приводом для зарахування до кредиторських обов'язків надто широкого кола обов'язків, що й робить В.А. Белов, що вище вже зазначалося. Так, надати підрядникові аванс на придбання матеріалів – це обов'язок замовника в простому основному зобов'язанні щодо оплати роботи. Невиконання цього обов'язку означатиме, що замовник не вчинив дію, яка передбачена договором, до вчинення якої підрядник не може закупити матеріали і приступити до виконання свого обов'язку. Тобто невідача авансу підпадає під формулювання ч. 1 ст. 613 ЦК України.

Широта цього формулювання є невиправданою. Тому його треба звузити, зарахувати до дій, що кваліфікуються як прострочення креди-

тора, тільки «інші дії, які кредитор повинен був здійснити з метою прийняття виконання».

Кредиторські обов'язки потрібно також відрізнити від тих обов'язків, яким не кореспондують суб'єктивні права іншої сторони. Так, Н.Ю. Голубєва пише про те, що обов'язок наймача перевірити в присутності наймодавця справність речі є кредиторським, оскільки його невиконання шкодить самому наймачеві [7, с. 542]. Але ж невиконання кредиторських обов'язків шкодить не тільки кредиторіві (він може навіть дещо виграти внаслідок невиконання цих обов'язків), а й боржникові, бо в будь-якому випадку дезорганізує його діяльність, а часто завдає йому матеріальних втрат. Що стосується обов'язку, на який указує Н.Ю. Голубєва, то він не є кредиторським. Це – обов'язок, що належить до окремого виду обов'язків, які входять не до змісту зобов'язань (бо їм не кореспондують суб'єктивні права), а до змісту відповідних зобов'язальних відносин. Такі обов'язки мають спільні риси із секундарними правами, бо їх виконання (як і невиконання) змінює правове становище сторін відповідних зобов'язальних відносин: не перевіряв наймач справність речі – позбавив себе відповідного права щодо наймодавця і звільнив наймодавця від відповідного обов'язку; не виконав покупець обов'язок щодо дотримання передбаченого договором порядку перевірки кількості і якості поставленого йому товару – позбавив себе права на задоволення своїх вимог до постачальника у зв'язку з виявленими недостачею чи недоліками якості поставленого товару; не повідомив покупець продавця про висунення позову про витребування товару й не подав клопотання про залучення продавця до участі у справі – звільнив від відповідальності продавця. Усі ці та багато інших обов'язків подібного роду – це обов'язки, які за аналогією із секундарними правами, реалізація яких змінює правове становище сторін відповідних зобов'язальних відносин, можуть також бути названими секундарними.

Висновки і пропозиції. На завершення статті сформулюємо два такі визначення. Кредиторські обов'язки – це такі цивільно-правові обов'язки, які безпосередньо пов'язані з прийняттям кредитором виконання основного зобов'язання боржником. Зобов'язання щодо прийняття виконання – це допоміжні зобов'язання, зміст яких становлять цивільні обов'язки кредитора за основним зобов'язанням прийняти виконання від боржника за основним зобов'язан-

ням і здійснити безпосередньо пов'язані із цим дії й суб'єктивні права останнього, що кореспондують зазначеним обов'язкам кредитора. Допоміжні зобов'язання щодо прийняття виконання входять до структури тих самих зобов'язальних відносин, до яких входить і основне зобов'язання, що виконується.

Подальше дослідження кредиторських обов'язків, їх співвідношення із суміжними правовими явищами, їх правового режиму, місця в системі зобов'язальних відносин мають бути спрямовані на розробку широкого спектру пропозицій щодо вдосконалення положень ЦК України, які стосуються кредиторських обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Агарков М.М. Обязательства по советскому гражданскому праву / М.М. Агарков // Избранные труды по гражданскому праву : в 2 т. – М. : ЦентрЮрИнфоР, 2002. – Т. 1. – 2002. – С. 163–460.
2. Новицкий И.Б. Общее учение об обязательствах / И.Б. Новицкий, Л.А. Лунц. – М. : Госюриздат, 1950. – 412 с.
3. Белов В.А. Гражданское право / В.А. Белов. – М. : Юрайт, 2013. – Т. IV : Особенная часть. Относительные гражданско-правовые формы. – 2013. – 1085 с.
4. Власова А.В. Структура субъективного гражданского права / А.В. Власова. – Ярославль : Ярославский государственный университет, 1998. – 116 с.
5. Печений О.П. Прострочення виконання договірної зобов'язання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / О.П. Печений. – Х., 2002. – 19 с.
6. Кулаков В.В. Обязательство и осложнение его структуры в гражданском праве России / В.В. Кулаков. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 256 с.
7. Голубева Н.Ю. Зобов'язання в цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання : [монографія] / Н.Ю. Голубева. – Одеса : Фенікс, 2013. – 642 с.

Чанышева А. Р. Кредиторские обязанности в структуре обязательственных отношений

В статье уточняются теоретические положения о правовой природе кредиторских обязанностей и определяется их место в структуре обязательственных отношений, правового режима. Формулируются научные положения, которые могут быть использованы в правотворчестве, судебной практике, договорной работе.

Ключевые слова: обязательства, обязательственные отношения, кредитор, кредиторские обязанности.

Chanysheva A. R. Creditor's responsibilities in the structure of relations of obligations

Theoretical positions on the legal nature of creditors' responsibilities are specified in the article, and their place in the structure of relations of obligations is defined. Scientific provisions, that can be used in law-making, judicial practice, contract work, were formulated.

Key words: obligatons, relations of obligations, creditor, creditor's responsibilities.